

In živila sta srečno ...

Bruno Bettelheim: *Rabe čudežnega* (O pomenu pravljic), Studia Humanitatis, Ljubljana 1999

Že izid v zbirki Studia humanitatis da vedeti, da to pot ne gre za priročnik poljudne psihologije, s kakršnimi smo zadnje čase vse radodarneje zasuti (*Pravljice, ki so otrokom v pomoč, Nove pravljice, ki so otrokom v pomoč*, itd.) Ne da bi hoteli podcenjevati trud staršev in psihologov, pa se po končanem branju Bettelheima lahko vprašamo, kako dolgo lahko vzdržimo pri vrlih ameriških vzgajavkah in njihovem neskončnem naštevanju (Martin se boji psov, Lizika si grize nohte, Vili preklinja), ne da bi začeli še samo kričati. In bi si bilo potrebno izmisliti pravljico še za nas.

Bi staršem priporočili raje Bettelheima? Zgoraj omenjeni priročniki so

namenjeni izključno zdravljenju simptomov, medtem ko nas Bettelheim usmeri k samemu izvoru težav. Je radikalni, vendar brez nasilne poučnosti, na noben način pa tudi ne obljublja hitrih in zanesljivih rezultatov. Prav lahko se zgodi, da bodo otroci vreščali in cepetali tako kot prej, začuda pa imamo ob knjigi, kakršna je *Rabe čudežnega*, pomirljiv občutek globokega uvida v težave. Skrivno trpljenje in pogubni impulzi so obravnavani z vso resnostjo, vendar na privlačen način. Tako kot v ljudski pravljici.

Po avtorjevih zagotovilih je delo namenjeno »odraslim, zlasti tistim, ki skrbijo za otroke«. Knjiga pa presega omejene cilje hišne terapije in tako bo omenjeni odrasli v njej našel dovolj vsega tudi zase. Razčiščujejo se strahovi in tesnobe, (ojdipski konflikt, tekmovalnost med brati in sestrami, doseganje samostojnosti in strah pred njo, strah pred smrtjo, strah pred življenjem, itd. itd.), ki so v otroštvu vsakomur pomenili skrivno breme in sramoto, tu pa se predstavljajo kot nekaj vsesplošnega in rešljivega, še več, kot lepa priložnost za »osvajanje kraljestva«. Vse to pa so težave, ki so pri večini odraslih na žalost bolj potlačene kot pa razrešene, pometene pod preprogo in s tem latentno še vedno aktivne. Ki se vračajo skozi okno, potem ko smo jih zabrisali skozi vrata. Ki bi jih lahko vpregli v lastno dobro, saj pod svojo groteskno preobleko skrivajo nezasišano energijo in potenciale.

In kar je že skoraj neverjetno, obeta se nam poučevanje brez moralk. »Pravljični motivi niso kot nevrotični simptomi, za katere je bolje, da jih človek razumsko dojame, ker se jih potem

lahko osvobodi. Otrok doživlja pravljíčne motive kot čudežne, ker v njih slutí razumevanje in upoštevanje svojih čustev, upov in bojazni, ne da bi jih moral spravljati na površje in raziskovati v ostri luči razuma, ki mu še ni dosegljiv. Pravljičice bogatijo otrokovo življenje in ga obdarjajo s čudežnostjo prav zato, ker se otrok natančno ne zaveda, s čim so ga očarale.«

Tako imamo zagotovilo, da bo na tehten, čeprav slikovit način obravnavano vse, kar je težko vprašati, vse, česar si ne upamo niti priznati in kar bi se želelo pritajiti. Diskretna spolna vzgoja? Poetičen način pripravljanja na (prihodnje) težave?

Bettelheimu se med drugim očita nekritično prevzemanje spolnih vlog, značilnih za Grimmove pravljíce. Te so nasledek 19. stoletja in bi ob njih morala pobesneti vsaka pristna feministka. Tako imamo vpadljivo pogosto opraviti z žensko hudobijo (zastopano v kraljici, mačehi, čarovnici) in moško neodločnostjo (kralj ali oče). Ženska je na koncu v polni meri in ne brez sadizma kaznovana, medtem ko se na moške, ki so s svojo cagavostjo omogočili razcvet zla, kar nekako pozabi. Vendar je treba poudariti, da je v tem kontekstu žensko zlo, ki je aktivno in oprijemljivo, vsaj ozdravljivo, proti njemu se je mogoče boriti in ga naposled onemogočiti, medtem ko moška pasivna krivda ostaja nerazrešena, in kot se je bati, prehaja v dediščino kasnejšim časom. Kje pa je navsezadnje bil Pepelkin oče, ko so mu ves čas mučili hčer? Ni mačeha le izkoristila njegove popustljivosti? Koliko je on pomagal svoji hčeri in koliko je ona svojima? Po svoje je pomenljivo tudi dejstvo, da pozitivne moške vloge po

pravilu zasedajo principi, se pravi mladi in neobremenjeni, tisti, ki se še niso ujeli v okorele zakonitosti družinske politike. A če so na koncu vendarle srečno zaživeli?

Knjiga tudi ni brez freudovske pristranosti, in kogar ta moti, si lahko kje drugje poišče jungovsko (pristranost namreč). Bralec se lahko nemalo nazabava ob primerjavah: medtem ko pri Bettelheimu Trnuljčica simbolizira spolno dozorevanje mlade frajle, je pri Janezu Svetini (*Duhovna govorica pravljíc*, založništvo Abram 1999) »v pravljíčne podobe odeta pripoved o človekovem iskanju njegove lastne duše«. Pri obeh pa je končni rezultat isti: »odrešitev od blodenja in nevednosti, v kateri živi«.

Kakor koli, *Rabe čudežnega* vsebujejo tudi razmisleke, ki presegajo diskrepance med posameznimi psihološkimi šolami. Na prvem mestu je afirmacija fantazije in njen pomen v vsakdanjem življenju. »Tako pravljíci njena fantastična pretiravanja dajejo ton psihološke verjetnosti – medtem ko se zdijo realistične razlage psihološko neresnične, naj bodo še tako zveste dejstvom.« Na ta način pa že lahko razumemo vlogo domišljije pri uspešnem obvladovanju resničnosti, pri preseganju frustracij, pri osmišljanju in vživljanju. Tovrstne sposobnosti pa so za srečo v življenju sploh najpomembnejše.

Za konec pa vsem, ki jih moje odobravanje knjige ni prepričalo, še toplo priporočilo samega Charlesa Dickensa: »Rdeča kapica je bila moja prva ljubezen. Čutil sem, da bi, če bi se lahko poročil z Rdečo kapico, spoznal popolno blaženost.«

Lucija Stepančič